

ЧАРЛЗ ДИКЕНС

СМЪРТТА НА ПИЯНИЦАТА

Превод от английски: Пепа Дочева, 1984

chitanka.info

Имаме смелостта да твърдим, че едва ли има човек, който да минава всеки ден по някоя от оживените улици на Лондон и да не е забелязал сред хората, които, както се казва, „познава по физиономия“, поне едно бедно и окаяно същество; той не може да не си припомни, че в началото същото това същество е имало по-различен вид, а впоследствие бавно и едва забележимо е западало все повече и повече, докато накрая със своята нищета и разпокъсаност е започнало да предизвиква болка и състрадание у всеки, който го срещне. Нима тези, които се движат из светските среди или чиято работа налага да се срещат с много хора, не могат да се сетят за някой мръсен и дрипав нещастник, от ония, дето се влачат по улиците с болнав и окаян вид, който някога е бил уважаван търговец, служител или е имал доходна професия с добри перспективи? Нима всеки от нашите читатели не може да посочи сред своите познати поне един пропаднал и опозорен мъж, обикалящ града гладен и нещастен, от когото всички се отвърщат с презрение и който един бог знае как не е умрял от глад? Уви! Тези случаи са толкова често явление, че всеки се е срещал с тях и при повечето причината е една — пиянството — тази ужасна пристрастеност към бавната, но сигурна отрова, която кара жертвите си да забравят всичко друго, която ги откъсва от жена, деца и приятели, обрича ги на провал и мизерия и ги повлича с бясна скорост към позора и смъртта.

Мъката и немотията тласкат някои от тези хора към злото, което ги опропастява. Излъганите надежди, смъртта на някой близък, скръбта, която не убива изведнъж, а разяжда душата постепенно — всичко това ги докарва до лудост и в чудовищното си безумие те сами се обричат на бавна смърт. Но в по-голямата си част те са се хвърлили доброволно и съзнателно в бездната, от която връщане назад няма, и този, който веднъж е попаднал там, потъва все по-дълбоко и по-дълбоко, докато изгуби и последната надежда.

Един от тези мъже седеше до умиращата си жена, а децата му, коленичили наоколо, тихо приплакваха от мъка и мълвяха невинните си молитви. Стаята беше бедно и оскъдно подредена и само един поглед към немощното тяло на жената, в което тлееше последният жизнен лъч, беше достатъчен, за да разбере човек, че дълги години нуждата, грижите и тревогите са разкъсвали нейното сърце. Една старица с лице, окъпано в сълзи, подкрепяше с ръка главата на

умиращата си дъщеря. Но не към майката беше обърнато бледото лице, не към нея се протегнаха студените и треперещи пръсти, а към ръката на мъжа; очите, които всеки миг щяха да се склопят навеки, се извърнаха към него и той потръпна от техния поглед. Дрехите му бяха мръсни и раздърпани, лицето му — зачервено, очите — помътнели от кръв. Бяха го извикали от някаква пианска оргия, за да дойде при смъртния одър на жена си.

До леглото една мъждива лампа хвърляше оскъдна светлина върху фигурите наоколо, а останалата част от помещението тънеше в непрогледен мрак. Цялата къща беше обхваната от безмълвието на нощта, а в стаята цареше мъртвешки покой. Над камината висеше часовник и слабото му тиктакане беше единственият звук, който нарушаваше тишината, но това беше печален звук, защото тези, които го чуваха, знаеха, че преди да извести следващия час, той ще отмери последния земен миг на една отлитаща душа.

Ужасно нещо е да чакаш настъпването на смъртта; да знаеш, че няма никаква надежда за оздравяване; да седиш и да броиш мрачните часове през безкрайно дългите нощи — това знаят само тези, които са били край постелята на болен човек. Кръвта замръзва в жилите на всеки, който чуе най-съкровени тайни на умиращия — подтискани и скривани толкова години и в момент на безсъзнание разкрити от безпомощното същество. Като се замисли човек — след цял живот таене и хитруване всичко се оказва напразно, когато накрая треската и делириумът свалят маската. В бълнуването си умиращите понякога разказват страшни истории, изпълнени с толкова грехове и престъпления, че тези, които седят край леглото на болния, скачат и побягват в ужас, уплашени да не полудеят от това, което виждат и чуват; така че много нещастници са умирали сами, след като са разкрили дела, самото споменаване на които би прогонило и най-смелия.

Но откъм леглото, край което бяха коленичили децата, не се чуваха бълнувания. Единствено техните приглушени стонове и хълцания нарушаваха тишината на пустата стая. И когато накрая ръката на майка им се отпусна и погледът ѝ се отмести от тях към бащата, тя направи опит да каже нещо, но падна върху възглавницата, притихна и се успокои, сякаш потъна в сън. Всички се надвесиха над нея и започнаха да я викат, отначало тихо, а после високо и

пронизително, изпълнени с отчаяние. Но тя не им отвърна. Снизиха се да чуят дъха ѝ, но тя беше бездиханна. Опитаха се да уловят ударите на сърцето ѝ, но не усетиха и най-слабо трепване. Сърцето ѝ се беше пръснало и тя беше мъртва!

Мъжът ѝ се свлече на един стол до леглото и притисна с длани парещото си чело. Започна да се взира от дете в дете, но щом срещнеше разплаканите им очи, свеждаше поглед. Той не чу нито една блага дума и не срещна нито един ласкав взор. Всички се свиха и отдръпнаха от него и когато накрая той се повлече навън, никой не се втурна да утеши вдовеца.

А имаше време, когато много приятели щяха да се съберат около него в нещастията му, които щяха да откликнат с искрени съболезнования на мъката му. Къде бяха те сега? Един след друг всички приятели, роднини и дори познати напуснаха и изоставиха пияницата. Единствена жена му не го остави в доброто и злото, в болестите и немотията, но с какво ѝ се отплати той? Едва успя да се добере от кръчмата до смъртния ѝ одър, за да я види как умира.

Той излезе от къщи и се втурна по улиците. В душата му се бореха разкаянието, ужасът и срамът. Замаян от алкохола и потресен от това, което току-що беше видял, той отново влезе в кръчмата, откъдето преди малко беше дошъл. Започна да пие чаша след чаша. Кръвта нахлу в жилите му и главата му се завъртя. Смъртта! Всички ще умрем, защо да не умре и тя! Той не я заслужавал — така му казваха всички нейни роднини. Да вървят по дяволите! Не я ли изоставиха да хленчи постоянно из къщи? Е, тя умря и може би вече е щастлива. Още по-добре. Нова чаша, и още една! Ехей! Животът на този свят е хубав и той ще му се наслаждава, докогато може.

Минаха години; децата му пораснаха и възмъжаха. Бащата си остана същият — още по-беден, с по-окъсан и окаян вид, но същият закоравял и непоправим пияница. Момчетата отдавна хванаха улицата и го изоставиха; при него остана само дъщеря му, която работеше от зори до мрак, и с думи или удари той винаги успяваше да вземе от нея пари за кръчмата. И така продължи да се наслаждава на живота по стария начин.

Една вечер се отправи към къщи още към десет часа, защото от доста време дъщеря му беше болна и следователно той не разполагаше с много пари за пиене. По пътя си мислеше, че ако можеше да я вдигне

на крака, за да изкара някоя пара, щеше да си струва да извика енорийския доктор или пък, за всеки случай, да си направи труда да я попита какво ѝ е, което до този момент не беше счел за необходимо. Беше влажна декемврийска вечер — леденият вятър пронизваше, а дъждът се лееше като из ведро. Той изпроси няколко дребни монети от един минувач и след като купи едно хлебче (защото бащата имаше сметка да поддържа живота на дъщеря си, ако това беше възможно), повлече бързо нозе към къщи, доколкото дъждът и вятърът му позволяваха.

Между Флийт Стрийт и реката има няколко бедни и тесни улички, които представляват част от Уайтфрайърс (*Уайтфрайърс — район в Лондон, който по времето на Дикенс се ползувал с лоша слава. В него се укривали много престъпници*), и той се запъти към една от тях.

Пресечката, в която сви, можеше да съперничи по мръсотия и бедност с най-мрачните части на това древно светилище във времената на най-големия му упадък и беззаконие. Къщите, от две до четириетажни, бяха на различни по цвят петна, каквито можеха да получат сгради, построени от възможно най-долнокачествения и груб материал, вследствие на дългогодишното въздействие на дъждовете, влагата и мухъла. На места вместо стъкла имаше хартия и мръсни парцали, вратите висяха на разкривените си панти, пред всеки прозорец стърчаха пръчки с опънати между тях въжета за простирание на пране и отвсякъде се дочуваха кавги и пьянски крясъци.

Единствената газена лампа по средата на пътя беше загасена или от силния вятър, или от някой обитател, който имаше всички основания да не желае домът му да бъде добре осветен, така че единствената светлина, падаща върху изровената настилка, идеше от слабите свещи, мъждукащи тук-там в по-заможните домове, чиито собственици можеха да си позволят този скъп лукс. Вятърът фучеше между старите сгради, пантите на вратите и капациите на прозорците скърцаха, а стъклата звънтяха така силно, сякаш всичко наоколо можеше да рухне всеки момент.

Оня, когото проследихме на път за неговото убежище, продължи да върви в тъмнината, като се препъваше ту из канавката, ту встрани из отпадъците, които беше разнесла водата, докато стигна до последната къща. Вратата, или по-скоро това, което беше останало от нея, беше

открехната — за по-голямо удобство на обитателите. Той се заизкачва опипом по старата разкривена стълба към тавана.

Беше на една-две крачки от вратата на стаята, когато тя се отвори и от нея надзърна уплашено една девойка, чието бледо и изпито лице можеше да се сравни единствено със свецицата, която тя предпазваше от вятъра с ръка.

— Ти ли си, татко? — попита момичето.

— А кой друг? — отвърна рязко бащата. — Какво си се разтреперала? Днес не съм пил много, защото без пари няма пиене, а щом няма работа, няма и пари. Дявол да го вземе, какво го е прихванало това момиче?

— Зле ми е, татко; много ми е зле — отвърна дъщерята и избухна в плач.

— Хм! — промърмори той като човек, принуден да признае някой неприятен факт, на който, стига да можеше, би предпочел да не обърне внимание. — Трябва да се оправиш някак, защото нямаме пари. Иди при енорийския доктор и го накарай да ти даде там някакво лекарство. За това му плащат, да го вземат дяволите. Какво си застанала на вратата? Отмести се да влезе вътре де!

— Татко — прошепна момичето, като затвори вратата зад гърба си и продължи да стои пред нея, — Уилям се върна.

— Кой? — попита мъжът уплашено.

— Тихо! — промълви момичето. — Уилям, нашият Уилям.

— И какво иска? — каза бащата, като се мъчеше да изглежда спокоен. — Пари? Храна? Пиене? Сбъркал е адреса, ако търси нещо такова. Дай ми свещта, дай ми свещта, глупачке, няма да му сторя нищо лошо.

Той грабна свещта от ръката ѝ и влезе в стаята.

Върху един стар сандък, подпрял глава с ръка и вперил поглед в догарящите съчки в бедното огнище, седеше мъж на около двадесет и две години. Беше зле облечен, със старо грубо сако и панталони. Когато бащата влезе, той скочи на крака.

— Залости вратата, Мери — каза младият мъж припряно. — Залости вратата. Ти като че ли не ме позна татко. Мина доста време, откакто ме прогони от къщи. Може и да си ме забравил.

— И какво търсиш тук по това време? — запита бащата, като седна на един стол от другата страна на огнището, — Какво търсиш

сега тук?

— Убежище — отвърна синът. — Намирам се в беда — това е всичко. Ако ме хванат, със сигурност ще ме обесят. А ако не се скрия тук, ще ме заловят — и това е сигурно. Това е всичко.

— Значи, ти се занимаваш с грабежи и убийства, така ли? — каза бащата.

— Точно така — отвърна синът. — Това учудва ли те, татко? — Той погледна баща си право в очите, но последният не издържа и сведе поглед към пода.

— Къде са братята ти? — запита отново след дълго мълчание той.

— Там, където никога вече няма да те безпокоят. Джон замина за Америка, а Хенри е мъртъв.

— Мъртъв! — каза бащата и по него премина тръпка, която дори и той не можа да подтисне.

— Мъртъв — повтори младият мъж. — Умря в ръцете ми, един пазач на дивеч го застреля като куче. Направи крачка назад, аз го подкрепих, а кръвта му рукна по ръцете ми. Изтичаше бързо като вода. Беше слаб и от това му причерня, но той падна на колене в тревата и започна да се моли, ако майка е на небето, бог да чуе словата ѝ за прошка на най-малкия ѝ син. „Бях ѝ любимецът, Уил — каза той, — и сега с радост си спомням, че когато тя умираше, аз коленичих пред смъртния ѝ одър и поблагодарих на бога, задето ме беше надарил с толкова много обич към нея, че не сторих никога нищо, с което да я натъжа. О, Уил, защо бог трябваше да прибере нея, а не баща ни?“ Това бяха последните му думи, татко — каза младият мъж, — както искаш, така го разбирай. Ти беше пиян и го удари по лицето онази сутрин, когато избягахме от къщи. Това е всичко.

Дъщерята се разплака на глас, а бащата отпусна глава на коленете си и започна да се клати напред-назад.

— Ако ме заловят — продължи синът, — ще ме откарат обратно там и ще ме обесят заради убийството на пазача. Без твоя помощ, татко, те не биха могли да ме открият тук. От теб зависи — можеш да ме предадеш на закона, но ако не го сториш, ще остана тук, а после ще избягам извън страната.

Цели два дни тримата прекараха в бедната стая, без да излизат навън. На третата вечер обаче момичето се почувствува още по-зле, а и

остатъците от храна, които имаха, се свършиха; някой трябваше непременно да излезе и понеже дъщерята беше прекалено отпаднала, късно вечерта тръгна бащата.

Той успя да се сдобие с лекарство за дъщеря си, а също и с дребни пари. На връщане към къщи поддържа един кон, за което получи шест пенса, след което се отпрати към дома с пари, достатъчни да задоволят най-острите им нужди за два-три дни. Пътят му минаваше покрай кръчмата. Той забави крачка, отмина я, върна се, спря се отново и накрая се вмъкна вътре. Двама мъже го наблюдаваха, но той не ги забеляза. Те се бяха отчаяли и почти отказали от търсенето, когато неговото колебание привлече вниманието им и щом той влезе в кръчмата, го последваха.

— Приятел, аз черпя — каза единият и му подаде пълна чаша.

— И аз — добави вторият, като напълни отново чашата, щом той я пресуши.

Бащата се сети за гладните си деца и опасността, която грозеше сина му. Но на пияницата не му беше до тях. Той се напи и разумът му го напусна.

— Отвратителна вечер, Уордън — прошепна единият в ухото му, когато той се наклони да си тръгва, след като похарчи за пиене половината от парите, от които може би зависеше животът на дъщеря му.

— Чудесно време за приятелите ни, които сега се укриват — прошепна другият.

— Седни тук — каза първият и го дръпна в един ъгъл. — Търсим малкия. Искаме да му кажем, че всичко е наред, но не можахме да го намерим, защото не знаем точния адрес. И нищо чудно, защото май и самият той не го знаеше, когато дойде в Лондон, нали?

— Не го знаеше — отвърна бащата. Двамата се спогледаха.

— На пристанището има един кораб, който ще отплува в полунощ, когато настъпи приливът — продължи първият, — и ние трябва да го качим на борда му. За него има билет под чуждо име и което е още по-важно, той платен. Имаме късмет, че се срещнахме.

— Голям — допълни вторият.

— Изключителен късмет — каза първият и намигна на приятеля си.

— Невероятен — отвърна му той, като кимна одобрително.

— Още една чаша, бързо! — извика първият. И следващите пет минути, без да подозира, бащата предаде собствения си син в ръцете на палачите.

В бедната стая времето минаваше бавно и тягостно, докато братът и сестрата напрягаха слух в тревожно очакване. Най-сетне по стълбите се разнесоха тежки стъпки, приближиха, стигнаха площадката и залитайки, бащата влезе в стаята.

Дъщерята видя, че е пиан, и се втурна със свещ в ръка да го посрещне, но спря на място, изпищя силно и се свлече безчувствена на пода. Беше видяла още една мъжка сянка. Двамата нахлуха в стаята и в следващия миг младият мъж вече беше затворник с белезници на ръцете.

— Мина много добре — каза единият на приятеля си — благодарение на стария. Вдигни момичето, Том. Хайде, хайде, няма смисъл да плачете, госпожице. Вече всичко свърши и нищо не може да се върне назад.

Младият мъж се надвеси за миг над сестра си, а след това се обърна разярен към баща си, който се беше довлякъл до стената и подпрян на нея, гледаше всички с празен пиански поглед.

— Чуй ме, татко — изрече той с глас, който накара пианицата да настръхне. — На съвестта ти тежи смъртта на брат ми и моята. От тебе никога не видях ласкав поглед, добра дума или проява на грижи и никога не ще ти простя. Когато и както да умреш, аз ще бъда редом с теб. Говоря ти вече като мъртвец и те предупреждавам, татко, че когато Създателя те призове да се явиш на съд пред него, тогава там ще дойдат ръка за ръка и децата ти, за да искат възмездие.

Той вдигна заплашително окованите си ръце, прониза с поглед разтреперания си баща и бавно излезе от стаята. Нито бащата, нито сестрата го видяха повече на този свят.

Когато слабата мъглява светлина на декемврийското утро освети тясната уличка и се промъкна през мръсния прозорец на бедната стая, Уордън се пробуди от своя тежък сън и видя, че е сам. Той стана и се огледа — старият дюшек от дреб на пода беше пуст, всичко си беше така, както го беше видял последния път, но нищо не показваше, че освен него друг е прекарал нощта в стаята. Той разпита останалите обитатели и съседите, но никой не беше чувал, нито виждал дъщеря му. После тръгна из улиците, като се взираше трескаво във всяко

изпито лице от тълпата. Но усилията му останаха безуспешни и когато настъпи нощта, той се прибра изтощен и самотен в таванската си стая.

Бащата продължи търсенето още много дни, но нито попадна на някаква следа, нито чу някаква вест за нея. Накрая реши, че няма никаква надежда, и се отказа. Беше му минавало през ума, че тя може да го напусне и да се опита да си изкарва хляба другаде, без него. Накрая го беше изоставила да гладува сам. Той стисна зъби и я прокле!

Тръгна да проси хляба си от врата на врата. Всяка дребна монета, която успяваше да измоли от хората благодарение на тяхното съчувствие и доверчивост, похарчваше по същия начин както преди. Измина една година, през която единственото му убежище за няколко месеца беше затворът. Спеше във входове и тухларни — навсякъде, където можеше да се скрие от студа и дъжда. Но дори и сега, когато беше най-беден, болен и бездомен, той си оставаше пияница.

Накрая в една мразовита нощ се свлече на стъпалата пред някакъв вход изтощен и болен. Пиянството и порокът го бяха сломили преждевременно. Лицето му беше изпито и бледо, очите му — хлътнали, погледът — замъглен. Краката му се подгъваха и цялото му тяло се тресеше от студ.

В този момент пред него изплуваха безброй сцени от пропиления му живот. Той си спомни времето, когато имаше дом — щастлив и весел дом, и онези, които живееха там и бяха край него тогава; двамата му сина сякаш оживяха и застанаха пред него — виждаше ги така добре и толкова ясно, сякаш можеше да ги докосне. Отдавна забравените погледи се обърнаха отново към него; гласовете, които смъртта беше отнела преди толкова време, зазвучаха в ушите му като музиката на селски камбани. Но това трая само миг. Дъждът плисна пак, а студът и гладът го замъчиха отново.

Той стана и повлече премалелите си нозе няколко крачки по-нататък. Улицата беше тиха и безлюдна; няколкото минавачи, които срещна в този късен час, го отминаха бързо, без да чуят треперения му глас, заглушен от бурята. По тялото му отново премина ледена тръпка, която сякаш смрази кръвта му. Той се сви на кълбо в един вход и се опита да заспи.

Но сънят бягаше от помътнелите му безжизнени очи. Мислите му бяха объркани, но той беше буден и в пълно съзнание. В ушите му прозвуча позната пиянска глъчка, до устните му беше поднесена чаша,

пред него се разстилаше трапеза, отрупана с отбрани ястия — той виждаше всичко това, можеше да протегне ръка и да го докосне, но макар илюзията да беше пълна и да изглеждаше почти реална, той съзнаваше, че се намира на безлюдната улица и гледа как дъждът пада върху плочите, че смъртта вече е съвсем близо до него и че на този свят няма никой, който да се интересува от него и да му помогне.

Изведнъж скочи, обхванат от ужас. Беше чул собствения си глас в нощта, без да знае какво точно крещи и защо. Ето! Стон! И още един! Разумът го напусна. Ус тата му изричаше неясни откъслечни думи, а ръцете се опитваха да разкъсат тялото му на парчета. Той полудяваше. Започна да крещи и не спря, докато гласът не секна.

Вдигна глава и се загледа в дългата мрачна улица. Сети се, че такива като него, отхвърлени от обществото и обречени да скитат денонощно из тези ужасни улици, понякога полудяват в самотата си. Спомни си, че преди години беше чул за някакъв бездомен нещастник, когото открили в един ъгъл в момента, когато точел един ръждив нож, за да го забие в сърцето си, защото предпочел смъртта пред безкрайното, изнурително лутане. Внезапно в него съзря решение; в тялото му сякаш нахлуха нови сили; той се втурна в бяг и не спря дори да си поеме дъх, докато не стигна до брега на реката.

Спусна се безшумно по стълбите, които водеха от моста Уотърлу към водата. Сви се в един ъгъл и затаи дъх, докато мина полицаят. Даже сърцето на осъдения не би могло да се разтупти така неудържимо при мисълта за свободата и живота, както биеше сърцето на този нещастник в очакване на смъртта. Караулът мина близо край него, но не го забеляза, и след като изчака да заглъхнат стъпките в далечината, той внимателно се спусна надолу и спря на последната площадка под мрачния свод на моста.

Приливът беше настъпил и водата течеше под краката му. Дъждът беше престанал, вятърът беше спрял и в момента всичко наоколо беше неподвижно и тихо — толкова тихо, че той долавяше и най-слабия звук, който идваше от отсрещния бряг, дори и пляска на вълните о закотвените баржи. Някакви странни причудливи същества се подаваха от гълбините и го мамеха към себе си; черни искрящи очи се вираха в него от водата — сякаш се присмиваха на неговата нерешителност, а някакви глухи гласове зад гърба му го подтикваха

напред. Той отстъпи няколко крачки, затича се, отскочи с всички сили и се хвърли в реката.

Не бяха минали и пет секунди, когато той се подаде над повърхността — обаче как се бяха променили за това кратко време всичките му мисли и чувства! Животът — какъвто и да е — беден, окаян, нещастен — всичко друго, само не смъртта. Той се бореше с водата, която го заливаше, и крещеше в неистов ужас. В ушите му прозвуча проклятието на собствения му син. Брегът, една стъпка твърда земя, той почти докосна стъпалото. Още съвсем мъничко да приближи, и ще бъде спасен... но течението го завлече надолу под тъмния свод на моста и той потъна към дъното.

Отново изплува и започна да се бори със смъртта. В един миг, в един кратък миг, пред очите му ясно изпъкнаха сградите край брега на реката, лампите на моста, под който беше преминал, черната вода и бързо движещите се облаци; след това отново потъна и отново изплува. Ярки огнени езици изригнаха от земята до небето и се заизвиваха пред очите му, а водата загърмя в ушите му и го заглуши със страшния си рев.

Една седмица след това реката изхвърли тялото — подута и обезобразена маса — на няколко мили надолу по брега. Неразпознато и неоплакано, то бе погребано в земята, където отдавна е изгнило.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.